Ihmisoikeusliitto
4.3.2024

Lakivaliokunnalle

Asia: U 1/2024 vp

Ihmisoikeusliiton lausunto valtioneuvoston kirjelmästä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi vähimmäissäännöistä laittomassa maahantulossa unioniin, kauttakulussa unionin kautta ja unionin alueella oleskelussa avustamisen ehkäisemiseksi ja torjumiseksi sekä neuvoston direktiivin 2002/90/EY ja neuvoston puitepäätöksen 2002/946/YOS korvaamisesta COM(2023) 755

Yleistä

Ihmisoikeusliitto kiittää mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston kirjelmästä (U 1/2024 vp) ihmissalakuljetuksen torjuntaa koskevassa asiassa.

Aluksi toteamme, että meillä ei asian laajuuden ja omien rajallisten resurssiemme vuoksi ole tällä aikataululla mahdollisuutta perehtyä ja lausua direktiiviehdotuksen yksityiskohdista. Haluamme kuitenkin ihmisoikeusjärjestönä lausua muutamasta keskeisestä seikasta, joiden osalta direktiiviehdotus on nähdäksemme ongelmallinen.

Lausunto

Ihmissalakuljetuksen ja ihmiskaupan torjunta ovat sääntelyn tavoitteina hyviä ja perusteltuja. Painottamme, että salakuljetuksen kriminalisointi on vain yksi ja usein kovin jälkijättöinen keino ihmissalakuljetuksen torjunnassa. Paljon tärkeämpää on ennaltaehkäisy, eli salakuljetuksen juurisyihin puuttuminen sekä turvallisten reittien mahdollistaminen ihmisille, jotka pyrkivät EU:n alueelle.

Ihmisoikeusliitto esittää, että Suomi korostaisi direktiivin jatkovalmistelussa ja neuvotteluissa EU:n ulkopuolelta tulevien ihmisten mahdollisuuksien parantamista saapua laillisesti maahan lisäämällä esimerkiksi oleskelulupien ja humanitääristen reittien käyttöä.

Toinen linja 17
00530 Helsinki, Finland

FÖRBUNDET FÖR MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER
FINNISH LEAGUE FOR HUMAN RIGHTS

ihmisoikeusliitto.fi
info@ihmisoikeusliitto.fi

Direktiiviehdotuksen keskeisin ongelma liittyy ihmissalakuljetusta koskevien kriminalisointien määritelmiin (artikla 3). Artiklan mukaan kolmannen maan kansalaisen avustaminen tulemisessa alueelle, kulkemassa sen kautta tai oleskelemisessa laittomasti sen alueella tulisi säätää rikokseksi.

Määritelmä on rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen kannalta aivan liian lavea ja asettaa hädänalaisia ihmisiä auttavat tahot, kuten ihmisoikeusjärjestöt tai yksittäiset humanitääristä apua tarjoavat kansalaiset epävarmuuteen siitä, millainen avustustoiminta on sallittua. Ei riitä, että direktiivin johdanto-osassa yritetään selventää, että tarkoituksena ei ole säätää rangaistavaksi perheenjäsenille annettavaa tai oikeudellisten velvoitteiden mukaisesti annettavaa apua, sillä tämäkin määritelmä on aivan liian tulkinnanvarainen. Se mahdollistaa kirjavan sovelluskäytännön sekä esimerkiksi avustusjärjestöjen uhkailun oikeusprosesseilla painostustarkoituksessa.

Ihmisoikeusliitto katsoo, että direktiivin 3 artiklan määritelmissä tulisi selkeästi rajata poikkeuksina kriminalisointien ulkopuolelle ihmisoikeus- ja hyväntekeväisyysjärjestöjen sekä yksittäisten aktiivisten kansalaisten avustustyö, joka perustuu hädänalaisten ihmisten auttamiseen oikeudellisesti tai humanitaarisesti. Suomen tulee tältä osin jatkoneuvotteluissa pyrkiä lisäämään oikeusvarmuutta ja esittää kriminalisointien ulkopuolelle rajatuiksi poikkeuksiksi direktiivin artiklatekstiin sisällytettäviksi edellä kuvattu avustustoiminta.

Lisäksi direktiiviä koskevissa neuvotteluissa on varmistettava, että kaikenlainen maalla tai merellä tapahtuva hädänalaisten ihmisten etsintä- ja pelastustoiminta on yksiselitteisesti rajattava kriminalisointien ulkopuolelle.

Voimassa olevan ihmissalakuljetusta koskevan sääntelyn arvioinnissa vuonna 2017 (REFIT) huomautettiin, ettei nykyisellä lainsäädännöllä ole onnistuttu luomaan selkeyttä ja oikeusvarmuutta sen suhteen, miten laittomassa muuttoliikkeessä avustaminen ja humanitaarinen apu erotetaan toisistaan, koska rikos on määritelty laajasti eikä siihen liity poikkeuksia. Nyt annettavalla sääntelyllä on syytä korjata aiemman, toistakymmentä vuotta vanhan sääntelyn oikeusvarmuuteen liittyviä ongelmia. Siksi kriminalisoinnit syytä määritellä riittävän tarkkarajaisesti ja sisällyttää poikkeusten määritelmät artiklatekstiin.

Lopuksi nostamme esiin, että valtioneuvoston kirjelmästä puuttuu asianmukainen vaikutusarviointi direktiiviehdotuksen vaikutuksista. Tähän on syytä kiinnittää huomiota erityisesti perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta asian jatkovalmistelussa.

Martta October
vaikuttamistyön johtaja, Ihmisoikeusliitto ry